

Vybrané kapitoly ze sociologie 2

Kde jsme minule skončili?

Jaký je vztah mezi kulturou a společností?

Co je etnocentrismus?

Co je socializace a kdy v životě člověka probíhá?

Co jsou kulturní univerzálie? Jmenujte některé.

Jaké jsou výhody a rizika globalizace?

Kultura je tvořena hodnotami, normami a hmotnými statky

Společnost je systém vzájemných vztahů spojujících jednotlivce

Úzký vztah mezi kulturou a společností, jedno bez druhého neexistuje

Bez kultury nejme lidmi.

Etnocentrismus – posuzování jiných kultur podle našich vlastních měřítek – snaha o minimalizaci v sg.

Kulturní univerzálie

Jazyk

Rodina

Manželství

Náboženské rituály

Majetková práva

Zákaz incestu

Umění

Tanec

Zdobení těla

Hry

Co nás dnes čeká?

Sociální stratifikace

Sociální mobilita

Sociální interakce

Stratifikace a struktura společnosti

Sociální stratifikace – strukturovaná nerovnost mezi různými skupinami lidí v rámci společnosti.

Nerovnost je objevuje ve všech typech společnosti – lovci a sběrači vs. globalizovaný svět

4 systémy stratifikací:

Otrokářství

Kasty

Stavy

Třídy

Někdy existují i souběžně (starověké Řecko a Řím – vedle sebe otrokářství i třídy)

Otrokářství

Extrémní forma nerovnosti

Jedinec může vlastnit jiného, nebo být vlastněn.

Právní postavení otroků se lišilo v různých kulturách (jih Spojených Států v 18.st. vs. starověké Řecko)

Systémy postavené na nucené práci otroků nebyly příliš stabilní – nutná vysoká kontrola, časté vzpoury (Spartakus)

Nejrozsáhlejší otrokářský systém vytvořili západní státy od počátku koloniální éry do konce 19.st.

Otrokářství nyní nezákonné ve všech zemích světa (v Nigérii od r. 2004)

Fakticky přetrvává v některých zemích arabské a subsaharské Afriky (Mauretánie, Mali, Súdán, Nigérie)

Kasty

Spojován především s kulturami indického subkontinentu

Kastovní systém je velmi složitý a místně proměnlivý

Příslušníci nejvyšší kasty – bráhmáni – ztělesňují stav nejvyšší čistoty, nejnižší kasta – nedotknutelní

Kastu nelze v průběhu života změnit

Přísná pravidla a velká tabu týkající se styku mezi různými kastami

Stavy

Patří k dějinám feudální Evropy

Feudální stavy měly vůči sobě různá práva a povinnosti, některé zakotvené v zákonech

Šlechta – nejvyšší stav

Kněží – přes nižší postavení řada privilegií

„Třetí stav“ – nevolníků, svobodných rolníků, řemeslníků, obchodníků...

Stavy nebyly zcela neprostupné (na rozdíl od kast)

Zbytky systému přežívají ve Velké Británii – povyšování do šlechtického stavu

Třídy

Třídní systém se liší od předchozích:

1. Třídy nejsou vymezeny náboženskými nebo zákonnými ustanoveními. Příslušnost ke třídě není dědičná. Hranice mezi třídami nejsou striktní a kontakt mezi nimi není formálně upraven (např. sňatky)
2. Příslušnost ke třídě je do určité míry získaným atributem. Vyšší sociální mobilita mezi třídami.
3. Podkladem třídního rozdělení jsou ekonomické rozdíly, vlastnictví prostředků (nikoliv např. náboženské důvody)
4. Nerovnost není vyjádřena prostřednictvím osobních vztahů (otrokářství, kasty), ale prostřednictvím širších neosobních vazeb mezi třídami ve společnosti (pracovní podmínky, platy)

Třída

Rozsáhlá skupina lidí s obdobnými ekonomickými prostředky, které ovlivňují jejich způsob života. Základem rozdílů jsou majetkové poměry a typ zaměstnání.

Tři třídy v západní společnosti

1. Vyšší – vlastníci zdrojů
2. Střední – „bílé límečky“ – úředníci, odborníci
3. Dělnická – manuálně pracující

V některých zemích tvoří čtvrtou třídu zemědělci (Francie, Japonsko)

Diskuse o významu tříd v moderní společnosti – výzkumy dokládá rozdíly mezi třídami v mnoha oblastech (vzdělání, zdraví, přístup ke zdrojům apod.)

Vyšší třída – malý počet jedinců vlastnících značný majetek a prostředky , rozdíly se spíše prohlubují, 1 % nejbohatších lidí bude brzy vlastnit více než zbylých 99 % dohromady (Oxfam, 2016)

Střední třída – pracující lidé v mnoha zaměstnáních

stará střední třída – malí podnikatelé a živnostníci

vyšší střední třída – odborníci a manažeři, vlastní know-how (service class)

nižší střední třída – učitelé, zdravotní sestry, od pracující třídy ji odlišují především postoje, identifikace s hodnotami vyšší třídy

Dělnická třída – manuálně pracující

vyšší dělnická třída – kvalifikovaní dělníci v náročných manuálních povoláních, platy podobné jako nižší střední třída

nižší dělnická třída – málo nebo nekvalifikovaní dělníci, méně placení

„underclass“ – znevýhodněná menšina s horšími pracovními podmínkami a životní úrovní než většina populace, vysoká nezaměstnanost, často příslušníci menšin, migranti

Sociální mobilita

????

Sociální mobilita

Pohyb jednotlivců a skupin mezi socioekonomickými postaveními

Vertikální mobilita – pohyb vzhůru či dolů po socioekonomickém žebříčku

Horizontální mobilita – přesuny do jiným čtvrtí, měst

Obě často propojené – povýšení + stěhování

Intragenerační mobilita – vzestup či pokles na žebříčku v průběhu života jednotlivce

Intergenerační mobilita – změny na žebříčku mezi generacemi (rodiče, děti)

Míra mobility ukazuje na míru otevřenosti společnosti

Individuální mobilita

Skupinová mobilita

Vzestupná mobilita – obvyklejší, společnost generuje více pracovních příležitostí pro „bílé límečky“

Sestupná mobilita – příčina úzkosti, často vlivem změněné osobní situace (zdraví, rozvod) nebo strukturálních změn (ekonomická krize)

Sociální mobilita a úspěch

Tvrdá a vytrvalá práce nemusí vést na vrchol

Počet míst na vrcholu je omezený

Lepší startovací čáru mají lidé s vyšším ekonomickým a sociálním kapitálem

Jak můžeme využít znalost principů sociální stratifikace a mobility v sociální práci?

Sociální interakce jako před zkoumáním sg.

Co by na této situaci
zkoumala

Psychologie

Pedagogika

Sociální práce

Sociologie?

Studium každodennosti

Zkoumání každodenních sociálních interakcí přináší informace o nás i společnosti

Zvyklosti tvoří valnou část naší sociální aktivity

„stejně jako obvykle“

Každodenní zvyky a interakce utvářejí a strukturují naše chování

Studium interakcí osvětluje společenské systémy a instituce (*např. zdvořilá nevšímavost*)

Neverbální komunikace pohledem sg.

Neverbální komunikace je forma sociální interakce

Vrozené univerzálie vs. kulturní odlišnosti

Univerzálie – štěstí, smutek, hněv, znechucení, strach, překvapení (experimenty na Nové Guineji a s hluchoslepými dětmi)

Vs. kulturní odlišnosti – všichni se smějí, ale každý jinak a v jiném kontextu

Gesta a postoje těla kulturně podmíněné (bulharské ano/ne, pozdravy)

Neverbální komunikace může podpořit nebo zpochybnit verbální projev

Verbální komunikace a sg.

Řeč je základem společenského života

Sg. zkoumá, jak lidé používají jazyk:

Společenský kontext (A: Mám syna. B:OK. A: Mám taky psa. B: Tak to lituji)

Sdílené znalosti (Co jsi včera dělal?) Slova nemají přesný význam, reagujeme na nevyslovené předpoklady

Formy rozhovoru reálné rozhovory jsou útržkovité, zajímavé, gramaticky nesprávné vs. psaný text

Více např. Erving Goffman a Harold Garfinkel

Intenzita interakce

Zdvořilá nevšímavost – druhého registrujeme a neverbálně dáváme najevo, že se nepodezíráme ze špatných úmyslů (vzájemné míjení na ulici, v dopravním prostředku)

Nezaostřená interakce – ve větší skupině lidí dáváme najevo vědomí vzájemné přítomnosti. Neverbálně na druhé reagujeme vzezřením, pohyby, postojem, mimikou. Vzbuzujeme dojem.

Zaostřená interakce – „setkání“ s druhými, kdy vzájemně sledujeme reakce a dochází k interakci, která má také částečně ritualizovanou podobu.

Setkání

Zahájení – přechod od zdvořilé nevšímavosti/nezaostřené interakce k zaostřené interakci („dáme se do řeči“)

Interakce – verbální i neverbální složka v souladu x v rozporu

Orientační body – oddělují epizody zaostřené komunikace

Neformální orientační body – hlouček na večírku

Formální orientační body – zvonění v divadle

Osobní prostor při interakci

Kulturní rozdíly

V naší kultuře

- 0,5 m intimní prostor – velmi blízké vztahy dovolující fyzický kontakt (rodiče-děti, partneři)
- 0,5-2 m osobní prostor – přátelé a poměrně dobří známí
- 2-3,5 m společenská vzdálenost – formální interakce
- nad 3,5 m veřejná vzdálenost

Narušení osobního prostoru je vnímáno rušivě

Snaha o vytvoření fyzické hranice (sloupek knih knihovně mezi čtenáři)

Interakce v čase a prostoru

Velké kulturní a historické proměny

Veřejné a soukromé části obydlí

Časoprostorové rozdíly – rozdíly v aktivitě v průběhu dne, různé aktivity v různých částech města, aktivita den-noc